



СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

Синтаксис



УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ ПІДРУЧНИК

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

Синтаксис

Підручник

За редакцією
доктора філологічних наук,
професора А.К. Мойсієнка

Затверджено
Міністерством освіти і науки України

Київ
"ЗНАННЯ"
2013

УДК 811.161.2(075.8) Серія "Університетський підручник"

ББК 81.2УКР-9я73

Серію засновано у 2012р.

С89

Автори — викладачі кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка: доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри *А.К. Мойсієнко* (§ 26—32); кандидати філологічних наук, доценти: *І.М. Арібжанова* (§ 9—22; 25); *В.В. Коломийцева* (передмова; § 1; 2; 23—24); *Л.М. Костич* (§ 33—66); *С.М. Різник* (§ 3—8)

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-8023 від 26 вересня 2009 р.)*

Рецензенти: *Л.І. Мацько* — академік НАПН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістики української мови Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова; *Н.В. Гуйванюк* — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; *В.В. Жайворонок* — доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту мовознавства імені О.О. Потебні НАН України

С89 Сучасна українська мова: Синтаксис: підручник / *А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін.* ; за ред. *А.К. Мойсієнка* ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2013. — 238 с. — (Університетський підручник).

ISBN 978-966-346-878-5 (серія)

ISBN 978-617-07-0023-0 (тверда палітурка)

ISBN 978-617-07-0140-4 (м'яка обкладинка)

У підручнику висвітлено найголовніші питання синтаксису сучасної української літературної мови. Значний досвід авторів у викладанні університетського курсу сучасної української літературної мови уможливив розкриття складних категорійних понять синтаксису й типологічної системи речення як центральної синтаксичної одиниці. Спираючись на традиційні погляди, автори здійснили водночас сміливу спробу розробити нові концептуальні підходи до багатьох проблемних питань граматики, як-от: класифікація неповних та односкладних речень; статус опосередкованих означень у структурі простого речення, аналіз речень із кількома присудками, кваліфікація синтаксичних конструкцій із порівнянням, типологія вставності, перехідні явища в системі складних речень та інші. Теоретичні положення проілюстровано прикладами і схемами, що виразно унаочнюють матеріал і логіку лінгвістичного аналізу.

Для студентів філологічних факультетів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, науковців. Книга буде корисною також усім, кого цікавить сучасна українська літературна мова.

УДК 811.161.2(075.8)

ЗМІСТ

Передмова	7
СИНТАКСИС	9
§ 1. Предмет і завдання синтаксису	9
§ 2. Синтаксичні відношення і зв'язки	12
Словосполучення_16	
§ 3. Словосполучення як мовна одиниця_16	
§ 4. Словосполучення серед інших одиниць мови	18
§ 5. Підрядне словосполучення	20
§ 6. Синтаксичні зв'язки в підрядних словосполученнях....	21
§ 7. Семантико-синтаксичні відношення у підрядному словосполученні	25
§ 8. Прості, складні та комбіновані словосполучення	28
Просте речення_29	
§ 9. Речення як мовна одиниця_29	
§ 10. Основні ознаки речення	32
§ 11. Класифікаційні схеми речення	35
§ 12. Комунікативні типи речення	36

§ 13. Стверджувальні й заперечні речення	39
§ 14. Структурна схема простого речення	41
§ 15. Парадигма простого речення	48
§ 16. Поняття про члени речення	51
§ 17. Односкладні речення	56
§ 18. Неповні речення	65
§ 19. Підмет	78
§ 20. Присудок. Типи присудків	75
§ 21. Головний член односкладного речення	86
§ 22. Додаток	89
§ 23. Означення	92
§ 24. Обставина	99
§ 25. Нечленовані речення	101
Просте ускладнене речення	105
§ 26. Поняття ускладнення в структурі простого речення	105
Відокремлені члени речення	109
§ 27. Напівпредикативні відокремлені члени речення	109
§ 28. Відокремлено-уточнювальні члени речення	116
§ 29. Однорідні члени речення	119
§ 30. Вставні компоненти	124
§ 31. Вставлені компоненти	137
§ 32. Звертання	146
Складне речення	152
§ 33. Складне речення як одиниця синтаксису	152
§ 34. Аспекти вивчення складного речення	154
§ 35. Структурна схема складного речення	159
§ 36. Парадигма складного речення	160
Типологія синтаксичних зв'язків у складному реченні	162
§ 37. Сурядний синтаксичний зв'язок	162
§ 38. Підрядний синтаксичний зв'язок	163
§ 39. Недиференційований синтаксичний зв'язок	167
§ 40. Засоби вираження семантико-синтаксичних відношень і синтаксичних зв'язків у складному реченні	169

Складносурядні речення	176
§ 41. Граматичні особливості складносурядних речень	176
§ 42. Складносурядні речення відкритої і закритої структури	176
§ 43. Неускладнені й ускладнені складносурядні речення	177
§ 44. Складносурядні речення з єднальною семантикою...	179
§ 45. Складносурядні речення із зіставно-протиставною семантикою	183
§ 46. Складносурядні речення з розділовою семантикою	184
§ 47. Складносурядні речення з градаційною семантикою	185
Складнопідрядні речення	186
§ 48. Принципи класифікації складнопідрядних речень...	186
§ 49. Граматична природа складнопідрядних речень	191
§ 50. Неускладнені й ускладнені складнопідрядні речення	193
§ 51. Складнопідрядні речення з означальною семантикою	194
§ 52. Складнопідрядні речення зі з'ясувальною семантикою	201
Складнопідрядні речення з обставинною фоною семантикою	206
§ 53. Складнопідрядні речення з просторовим значенням	206
§ 54. Складнопідрядні речення з часовим значенням	207
Складнопідрядні речення з обставинною семантикою зумовленості	210
§ 55. Складнопідрядні речення зі значенням умови	210
§ 56. Складнопідрядні речення зі значенням причини	211
§ 57. Складнопідрядні речення зі значенням наслідку	212
§ 58. Складнопідрядні речення зі значенням мети	213
§ 59. Складнопідрядні речення з допустовим значенням	214
§ 60. Складнопідрядні речення з підрядною супровідною частиною	215
§ 61. Ускладнені складнопідрядні речення	216
Складні речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком	223
§ 62.3 історії вивчення складних безсполучникових речень	223

§ 63. Неускладнені й ускладнені складні речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком	224
§ 64. Семантичні типи складних речень з недиференційованим синтаксичним зв'язком	225
§ 65. Перехідні явища в системі складних речень	228
§ 66. Ускладнені складні речення з різними видами синтаксичного зв'язку	229
Література	234
Про авторів	237